ПИРОГ О. В.
Національний університет «Львівська політехніка»

СТРУКТУРУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ЗА ТЕХНОЛОГІЧНИМ ПРИНЦИПОМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Еволюція суспільства супроводжується трансформацією економічних законів та економічної думки, формуванням новітньої парадигми, зміною економічної сутності та траєкторії економічного розвитку. Враховуючи процес невпинного, постійного та циклічного розвитку національних господарств країн світу, виникають та формуються нові передумови розвитку суспільства, які необхідно враховувати при розробці та обґрунтуванні моделі розвитку національного господарства.

Сьогодні світ, як і раніше, розділений, але вже не ідеологічно, а технологічно. Технологічний розвиток супроводжує розвиток економіки та соціальний розвиток, що проявляється у якісних структурних зрушеннях в економіці, формуванні високотехнологічних виробництв, підвищенні рівня та якості життя населення. Саме науково-технологічний прогрес виступає ключовим фактором економічного розвитку розвинених країн. Високі темпи зростання пов’язані з масовим використання нової техніки та реінвестуванням надалі частини отриманого від цього прибутку в нові науково-технічні розробки.

За сучасних умов лише технологічний серед сукупності принципів, які закладають в основу класифікацій типів суспільств (доіндустральне (аграрне), індустріальне та постіндустріальне), відображає розвиток продуктивних сил (факторів виробництва), розкриває структуру сучасного світу за рівнем економічного розвитку та дає змогу розробити програму подолання надмірного розриву за рівнем розвитку національних господарств країн світу.

Індустріалізація активно здійснювалась в XIX – на поч. XX ст. у США, Німеччині, Франції та багатьох Європейських країнах. Японія вийшла на позиції лідера в 60-ті та 70-ті роки XX ст. у виробництві сталі, автомобілів, електроніки, верстатів з програмним управлінням, а пізніше й у виробництві комп'ютерів, значною мірою на основі швидкого поширення та розвитку спочатку імпортованої технології. Згодом і Південна Корея досягла таких успіхів у деяких з цих секторів.

У формуванні постіндустріальної економіки велику роль відіграє розвиток технологій. Багато дослідників постіндустріального суспільства (М. Тодаро, С. Кузнець) стверджують, що технічний прогрес є основою всіх перетворень суспільства. У результаті становлення постіндустріального суспільства відбуваються якісні зміни у структурі національної економіки, які проявляються у формуванні новітніх інноваційних видах економічної діяльності та «відмиранні» технологічно застарілих видів економічної діяльності.

Оптимальна структура національної економіки є найкращим варіантом формування та розвитку системи відносин між елементами (складовими частинами) економіки країни, що пов'язані з використанням обмежених економічних ресурсів з метою найповнішого задоволення потреб суспільства. Систематизація поглядів вчених щодо критеріїв оптимальності структури національного господарства дало змогу формувати їх таку сукупність:

1) матеріальне та нематеріальне виробництво, що характеризує забезпеченість процесу оптимального задоволення суспільних потреб та процес виробництва з мінімізацією витрат обмежених факторів виробництва й максимальним залученням необмежених факторів виробництва;

2) забезпечення стабільного розвитку національної економіки за умови узгодження планомірного проходження всіх його стадій з темпами відновлення факторів виробництва;

3) забезпечення переходу економічної системи до вищого не тільки кількісного, а й якісного стану; стимулювання максимального використання результатів науково-технічного прогресу, спеціалізації країни у світовому поділі праці, інтеграційних процесів.

Класичні напрямки дослідження структури національної економіки такі:

Lviv Polytechnic National University Institutional Repository http://ena.lp.edu.ua

1) галузева структура національного господарства, тобто пропорції видів економічної діяльності за їх внеском у ВВП або галузева структура ВВП;

2) технологічна структура національної економіки, тобто пропорції виробництв з різними рівнями технологічності.

Оптимальне формування пропорцій відтворення – важлива проблема економічного розвитку, яка безпосередньо пов'язана з його циклічністю. Досвід економічного розвитку національних господарств країн світу з постіндустріальним суспільством США, країн ЄС і Південно-Східної Азії свідчить про те, що оптимальних темпів економічного розвитку можна досягти за різноманітних співвідношень окремих елементів суспільного продукту. Це зумовлено взаємодією факторів, пов'язаних із досягненнями науково-технічного прогресу, якісним зростанням суспільних потреб, продуктивністю праці, обмеженням природних ресурсів, екологічними проблемами, міжнародним поділом праці, спеціалізацією виробництва та іншими факторами.

Відповідно, оптимальна структура національного господарства буде ефективною у певних конкретних умовах. У найближче десятиліття XXI ст. прогнозується трансформація ядра галузевої структури національної економіки. Однак, економічна наука поки що не запропонувала моделі «нової» галузевої структури національної економіки.

Дослідження, проведені в країнах ОЕСР у докризовий період, дали такі результати: незважаючи на високу питому вагу сфери фінансів та сфери послуг у ВВП сучасних розвинених економік (близько 50%), види переробної промисловості збережуть роль локомотива економічного розвитку в найближчі двадцять років. Рішення, які прийняли та запровадили впродовж 2008-2014 рр. держави – світові лідери (США, країни ЄС) задля подолання негативних наслідків світової кризи у національних економіках, підтверджують цей висновок.

Сучасна типова технологічна структура оцінюється, відповідно до класифікації виробничих структур за технологічною структурою переробної промисловості та має такий вигляд: (1) близько 50% – сумарна частка високотехнологічних (близько 20%) та середньотехнологічних (близько 30%) виробництв; (2) близько 50% – сумарна частка низькотехнологічних (30%) та середньонизькотехнологічних (20%) виробництв. Співвідношення цих показників з показниками ядра галузевої структури вважають емпіричним правилом стабільного розвитку національної економіки: питома вага видів економічної діяльності переробної промисловості повинна становити 1/5 від національного господарства, тоді як в цих видах економічної діяльності 1/5 частку займають високотехнологічні виробництва та половину – високотехнологічні та середньовисокотехноогічні виробництва.

Отже, сучасний технологічний розвиток країн – лідерів світового господарства ґрунтується на домінуванні розвитку VI технологічного укладу з поступовим «згасанням» IV та V укладів. Більшість нових технологій розробляються і освоюються у розвинених країнах, оскільки у них є відповідний технологічний та інвестиційний потенціал. У розвинених країнах близько 85-90% приросту ВВП забезпечується за рахунок упровадження нових технологій, виробництва та експорту наукомісткої продукції. Так, у структурі інновацій розвинених країн світу майже 60% становлять такі, які мають проривне значення або належать до значних технологічних досягнень, тоді як частка інновацій, пов'язаних тільки з вдосконаленням традиційних технологічних процесів, не перевищує 10-12%, з тенденцією до зменшення. До пріоритетних напрямів розвитку технологій в світі, що найдинамічніше розвиватимуться у найближчий період, належать NBIC-конвергенції (скорочення за першими літерами технологій: N – нано; B – біо; I – інфо; C – когно), основу яких становлять: (1) нанотехнології (нові матеріали і технологія їх виробництва й обробки); (2) біотехнології; (3) інформаційні технології (електронізація економіки, комплексна автоматизація); (4) когнітивна наука. Таким чином, країни, які стануть лідерами нової технологічної хвилі та здійснять технологічний стрибок у розвитку, ще більше випередять технологічно відсталі країни та будуть додатково заможніти, зокрема й за рахунок тих, які виявляться нездатними до модернізаційних перетворень.

Lviv Polytechnic National University Institutional Repository http://ena.lp.edu.ua